

Grecia Salentina

Ένα ταξίδι στο χρόνο

Ξεκινήσαμε αυτό το ταξίδι με μεγάλο ενθουσιασμό και αρκετή άγνοια. Λίγα ντοκυμαντέρ στην τηλεόραση κι ένα CD με τραγούδια ήταν ικανά να μας δημιουργήσουν «ρομαντική» διάθεση για το τι θα συναντούσαμε. Τελικά διαψευστήκαμε: αυτό που βρήκαμε ήταν μια πραγματικότητα καλύτερη από τις προσδοκίες μας.

Φτάσαμε στο Σαλέντο την Τρίτη το πρωί – δυο μέρες μετά το Πάσχα, που φέτος συνέπιπτε για τους καθολικούς και τους ορθόδοξους. Φύγαμε το Σάββατο το βράδυ, αφήνοντας πίσω το «χωριό» μας, το Corigliano, και αρκετούς νέους φίλους.

Οι τόποι είναι οι άνθρωποι λένε. Στον τόπο που περιηγηθήκαμε αυτό ίσχυε περισσότερο παρά ποτέ. Μια ταξιδιωτική αφήγηση είναι μάλλον δύσκολο να περιγράψει την ατμόσφαιρα. Έτσι, καταθέτω εδώ μερικές σκόρπιες εντυπώσεις, για τους φιλοτάξιδους φίλους.

Η Grecia Salentina είναι μια περιοχή της χερσονήσου του Σαλέντο της Πούλιας, όπου μιλιέται ακόμα το Griko (Γρίκο), μία γλώσσα που προήρθε από τα ελληνικά και η οποία παλαιότερα χρησιμοποιούνταν ευρύτατα στην περιοχή. Οι σχέσεις αυτής της περιοχής με την Ελλάδα ήταν πολύ στενές και χρονολογούνται από την εποχή της Μεγάλης Ελλάδας (Magna Grecia).

Σήμερα τα ελληνόφωνα χωριά είναι τα Martano (Μαρτάνο), Calimera (Καλημέρα), Sternatia (Στερνατιά), Zollino (Τζολλίνο), Martignano (Μαρτινιάνο), Melpignano (Μελπινιάνο), Corigliano (Κοριλιάνο), Castrignano dei Greci (Καστρινιάνο των Ελλήνων), Soleto (Σολέτο) αν και μέχρι και τον περασμένο αιώνα συμπεριλαμβάνονταν άλλα έξι χωριά. Ο τόπος είναι όλος πεδινός, γεμάτος με ελιές και αμπέλια. Τα χωριά είναι μεγάλα (1000-6000 κάτοικοι) με παλιά και νέα κτίσματα. Συναντήσαμε πλακόστρωτα δρομάκια και πετρόκτιστα σπίτια με περιποιημένες αυλές, αλλά και σύγχρονες γειτονιές που δυστυχώς δε διαφέρουν από τα ελληνικά αρχιτεκτονικά ανοσιουργήματα. Το σημαντικό είναι ότι δεν είδαμε πουθενά εγκατάλειψη, αντίθετα παρατηρήσαμε ότι γίνεται μια προσπάθεια ανάδειξης και αξιοποίησης της τοπικής κληρονομιάς. Οι δρόμοι είναι σε μέτρια κατάσταση, μας αποζημίωσε όμως η πολύ καλή σήμανση και η απουσία γιγαντιαίων διαφημίσεων.

Ψάχνοντας για διαμονή, οι ντόπιοι μας απέτρεψαν από τα παραλιακά ξενοδοχεία, μια που είναι «αστυνομοκρατούμενα» λόγω των Αλβανών που συνεχίζουν να φτάνουν στις ακτές, ακόμα και με βάρκες (η Αλβανία απέχει μόλις 60 χιλ.). Ο αγροτουρισμός είναι περισσότερο ανεπτυγμένος απ' ό τι στην Ελλάδα, και καταλήξαμε σε ένα όμορφο αγρόκτημα (masseria) στη μέση ενός λιβαδιού με παπαρούνες, του οποίου ο φεουδάρχης ιδιοκτήτης δεν μπορούσε να φανταστεί πριν από μερικούς αιώνες όταν το έχτιζε, ότι κάποτε θα γινόταν τουριστικό κατάλυμα.

Είχαμε κάποιες διευθύνσεις και τηλέφωνα γνωστών και ψάχνοντας ζητούσαμε πληροφορίες από τους περαστικούς. Εκείνοι όχι μόνο μας κατατόπιζαν με μεγάλη προθυμία, αλλά σε αρκετές περιπτώσεις μας συνόδευαν οι ίδιοι εκεί που θέλαμε να πάμε!

Στο Καλημέρα πήγαμε στο χώρο της πολιτιστικής ομάδας Ghetonia. Πέρα από τις μουσικές τους αναζητήσεις – έχουν παίξει αρκετές φορές στην Ελλάδα – έχουν και αξιόλογη εκδοτική δραστηριότητα. Βρήκαμε CD και κασέτες, ελληνογκρεκάνικα λεξικά, βιβλία με λαϊκές αφηγήσεις, με στίχους τραγουδιών, με ιστορικά στοιχεία και αρκετά άλλα.

Το Griko μεταδιδόταν μόνο μέσω του προφορικού λόγου μέχρι πρόσφατα. Μόλις τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες για να καταγραφεί η γλώσσα, προσπάθειες που συναντούν αρκετές δυσκολίες μια που προκύπτει σειρά ερωτημάτων που ζητούν απάντηση, όπως για παράδειγμα ποιο αλφάβητο πρέπει να χρησιμοποιηθεί. Έχουν επίσης αρχίσει οργανωμένες προσπάθειες να διδαχθούν τα Griko αλλά και τα Νέα Ελληνικά στα σχολεία. Συζητήσαμε με αρκετούς για το θέμα της γλώσσας, κάποιοι είναι πολύ αισιόδοξοι και κάποιοι πιο επιφυλακτικοί σχετικά με τις δυνατότητες επιβίωσής της. Στην πράξη είδαμε ότι η γλώσσα έχει ισχυρές ρίζες: τριγυρνώντας στα χωριά αρκετοί από τους ηλικιωμένους κατοίκους που μας άκουγαν να μιλάμε ελληνικά, μας μιλούσαν στο Griko, και η συνεννόησή μας ήταν πολύ καλή. Οι νεότεροι βέβαια μιλούσαν Ιταλικά, αλλά στις γιορτές είδαμε ανθρώπους από δύο ως ογδόντα δύο χρονών να τραγουδούν Griko και να χορεύουν την περίφημη Pizzika. Η Pizzika είναι διονυσιακός χορός. Την είδαμε τόσο στην ερωτική εκδοχή της, όσο και στην πολεμική, τον «χορό των σπαθιών». Υπάρχει και η θεραπευτική εκδοχή, που γίνεται σε ιδιωτικό πλαίσιο προκειμένου να λυτρωθεί ο πάσχων.

Η μουσική και ο χορός δείχνουν να είναι τα πιο ζωντανά στοιχεία της τοπικής κουλτούρας. Ο «ενθουσιασμός» είναι φτωχή λέξη για να περιγράψει της ομορφιά των ακουσμάτων, τη χάρη του χορού και τον αυθορμητισμό της συμμετοχής.

Μιλήσαμε με αρκετούς ανθρώπους στα νέα ελληνικά, ντόπιους που εργάζονται ακούραστα και με πολύ κέφι για τη διατήρηση της πολιτισμικής και πολιτιστικής ταυτότητας της περιοχής αλλά και για τη δημιουργική της μετεξέλιξη. Μας φιλοξένησαν ανοιχτόκαρδα και ανταποκρίθηκαν από καρδιάς στην επιθυμία μας να καταλάβουμε τη ζωή και τα όνειρά τους.

Οι τιμές είναι εξαιρετικά καλές και οποιοσδήποτε μπορεί να πάει ένα ταξίδι ως εκεί, σίγουρα πολύ πιο οικονομικά από ένα πενθήμερο στη Μύκονο... Το Salento δεν είναι κοσμοπολίτικος προορισμός, δεν είναι εξωτικό, ούτε προσφέρει πολυτέλεια. Είναι ένας τόπος οικείος, ζεστός και απλός, με ανθρώπους που σέβονται αυτό που είναι και το προσφέρουν με ευγένεια.

Aspro e to charti

Aspro e to charti, aspro to chioni,
Aspro ene o chalazzi ce aspri e krini,
Aspro o sfondili ssu ce e vrachioni.

Sta mesa u pettussu diu mila fs' asimi.
Se pingesfane diu kali maschi
Cini p' usa lefti ce pleo fini,
Se pingefsan ce se kaman oria,
C' emine su sto kkosmo ja memoria.

Άσπρο έ το χαρτί

Άσπρο έ το χαρτί, άσπρο το χιόνι,
Άσπρο έναι ο χαλάτσι τσαι άσπροι οι κρίνοι,
Άσπρο ο σφοντίλι σου τσαι ε βραχιώνοι.

Στα μέσα οθ πέττου σου ντύου μήλα φσ' ασήμι.
Σε πιντζέφσανε ντύου καλοί μάσοι
Τσεινοι π' ούσα λεφτοί τσαι πλέο φίνοι,
Σε πιντζέφσαν τσαι σε κάμαν ώρα,
Τσ' έμεινε σου στο κόσμο για μεμόρια.

Άσπρο είναι το χαρτί

Άσπρο είναι το χαρτί, άσπρο το χιόνι,
Άσπρο είναι το χαλάζι και άσπροι οι κρίνοι,
Άσπρος ο λαιμός σου και τα μπράτσα σου.

Στο στήθος σου δύο μήλα ασημένα.
Σε ζωγράφισαν δύο καλοί μαστόροι
Λεπτοί και ραφινάτοι,
Σε ζωγράφισαν και σ' έκαναν ωραία,
Και για ανάμνηση έμεινες στον κόσμο εσύ.

Διαδείκτες

1. Grecia Salentina <http://atlante.clio.it/grecia/>
2. Grika milume! <http://www.geocities.com/griko/indexgr.htm>
3. Συντονιστική Επιτροπή Συλλόγων της Γραικία Σαλεντίνα
<http://www.geocities.com/Athens/Cyprus/8777/>
4. The Graecanic Lexicon
<http://www.wcl2.ee.upatras.gr/Project/Grec/index.html>